

Adam Mickiewicz

Lektura

z opracowaniem

GRAŻYNA

Specjalna
CZCIONKA
ulatwiająca
szybkie czytanie

Autor:
Adam Mickiewicz

Tytuł:
Grażyna
Powieść litewska

Autor opracowania:
Anna Kremiec

Korekta:
Agnieszka Nawrot

Projekt okładki:
BROS

Ilustracje:
Lucjan Ławnicki

ISBN 978-83-7327-180-7

Copyright by Wydawnictwo GREG®
2016

Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. (12) 643 55 14, fax (12) 643 47 33

Księgarnia internetowa: www.greg.pl
tel. 12 644-98-90, w godz. 8.00–17.00

Znak firmowy GREG®
zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:
BROS

GRAŻYNA

POWIEŚĆ LITEWSKA

Nastrój

Coraz to ciemniej, wiatr północny chłodzi,
 Na dole tuman¹, a miesiąc wysoko,
 Pośród krążącej czarnych chmur powodzi
 We mgle niecałe pokazywał oko;
 I świat był na kształt gmachu sklepionego,
 A niebo na kształt sklepu ruchomego²,
 Księżyc jak okno, którędy dzień schodzi.

Zamek na barkach nowogródzkiej góry*
 Od miesięcznego³ brał pozłotę blasku,
^[10] Po wałach z darni i po sinym piasku
 Olbrzymim słupem łamał się cień bury
 Spadając w fosę, gdzie śród wiecznych cieśni
 Dyszała woda spod zielonych pleśni.

Miasto już spało, w zamku ognie zgasty,
 Tylko po wałach i po basztach straże
 Powtarzanymi płoszą senność hasły;
 Wtem się coś z dała na polu ukáže,
 Jakowis ludzie biegą tu po błoniach,
 A gałąź cieniu za każdym się czerni,
^[20] A biegą prędko, muszą być na koniach;
 A świecą mocno, muszą być pancerni.

Zarżały konie, zagrzmiała podkowa,
 Trzej to rycerze jadą wzdłuż parowa⁴;
 Zjechali, stają, a pierwszy z rycerzy
 Krzyknie i w trąbkę mosiężną uderzy.
 Uderzył potem raz drugi i trzeci,
 Strażnik mu z baszty rogiem odpowiada;
 Brzękły wrzeczadze⁵, pochodnia zaświeci
 I most zwodzony z łoskotem opada.

¹ *tuman* – mgła.

² *sklep ruchomy* – sklepienie, horyzont.

³ *miesięczny* – księżycowy.

⁴ *parów* – wąż.

⁵ *wrzeczadze* – potężne zawiasy bram zamku.

[30] Na tętent koni zbiegli się strażnicy
 Chcąc bliżej poznać i męże, i stroje;
 Pierwszy mąż jechał w zupełnej zbroicy⁶,
 Jaką zwykł Niemiec przywdziewać na boje;
 I krzyż miał czarny na białej kapicy⁷,
 I krzyż na piersiach u złotej petlicy,
 Trąbkę na plecach, kopiją u toku,
 Różaniec w pasie i szablę u boku.

Krzyżacy
 – wygląd

Poznali męża Litwini z tych znaków,
 Więc cicho jeden do drugiego szepce:

[40] «To jakiś urwisz od psiarni Krzyżaków*,
 Tuczny, bo pruską krew codziennie chłepce;
 O, gdyby nie był nikt tu więcej z warty,
 Zaraz by w bagnie skąpał się ten plucha*,
 Aż pod most pięścią zgąłbym łeb zadarty».
 Tak oni mówią: on niby nie słucha,
 Lecz musiał słyszeć, bo się bardzo zdumiał,
 A chociaż Niemiec, głos ludzki rozumiał*⁸.

Litwini
 o Krzyżakach

«Książę jest w zamku?» – «Jest, lecz o tej porze
 Bardzoście wasze poselstwo spóźnili;

[50] Dziś nie możecie stawić się we dworze,
 Chyba na jutro». – «Jutro? Ani chwili.
 Zaraz, natychmiast, choć w spóźnioną porę,
 Litaworowi o posłach donieście;
 Niebezpieczeństwo na mą głowę biorę,
 A wy dla znaku pierścienia tylko weźcie;
 Nie trzeba więcej, skoro ujrzy gołdo,
 Pozna, kto jestem i co nas przywiódło». –

Cichość dokoła, zamek we śnie leży;
 Co za dziw? północ, jesienią noc długa;

[60] Za cóż dotychczas w Litawora więzy
 Lampa jak gwiazdka między kratą mruga?
 Wszak dziś powrócił, jeździł w kraj daleki,
 Snu potrzebują troskliwe powieki.

Czas akcji
 – jesień

On przecie nie śpi. – Posłano na zwiady,
 Nie śpi; lecz żaden z pałacowej straży

⁶ *zupełna zbroica* – pełna zbroja.

⁷ *kapica* – czaprak, okrycie konia.

⁸ *A chociaż Niemiec, głos ludzki rozumiał...* – nazwa Niemcy pochodziła stąd, że przedstawiciele narodów germańskich nie rozumieli mowy polskiej, podczas gdy sąsiedzi, Słowianie, mogli się porozumieć z Polakami bez tłumacza.

Ani z dworzanów, ani z panów rady
Do progu jego zbliżyć się nie waży.
Daremnie poseł i grozi, i prosi,
Groźba i prośba na nic się nie przyda;

[70] Kazano wreszcie obudzić Rymwida.
On wołą pańską nosi i odnosi,
On głową w radzie, prawą ręką w boju;
Jego nazywa Książę drugim sobą,
W obozie, w zamku, jemu każdą dołą
Wstęp do pańskiego otwarty pokoju.

W pokoju ciemno i tylko od stoła
Kaganiec światłem konającym płonął,
Litawor chodził po gmachu dokoła,
A potem stanął i w myślach utonął.

[80] Słucha, co Rymwid o Niemcach powiada,
Ale mu na to nic nie odpowiada.
To się rumieni, to wzdycha, to blednie,
Wydając twarzą troski niepowszednie.
Poszedł ku lampie, żeby ją poprawił,
Wrzкомо⁹ poprawia, a do głębi ciśnie;
Wcisnął nareszcie i całkiem zadławił,
Nie wiem, przypadkiem czyli też umyślnie.

Śnać, że poskromić nie mógł wewnętrznej wrzawy¹⁰
I w pogodniejsze wystroić się lice¹¹;
[90] A jednak nie chciał, by sługa z postawy
Zgadnął pańskiego serca tajemnice.
Znowu komnatę obchodzi dokoła,
Lecz kiedy okna kratowane mijał,
Widna przy blasku miesięcznego koła,
Co się przez szyby i kraty przebijał,
Widna posępnosć zmarszczonego czoła,
Przycięte usta, oczu błyskawica
I surowego zagorzałość lica.

Potem w róg gmachu zwraca się z pośpiechem,
[100] Kaze podwoje zamknąć Rymwidowi,
Siadł i z kłamliwą spokojnością mówi,
Szyderskim mowę zaprawując śmiechem:

Litawor
– porywczosć,
surowosć

Rymwid –
wierny sługa
Litawora

Litawor – rozter-
ki wewnętrzne

⁹ wrzкомо – rzekomo, na pozór.

¹⁰ wewnętrzna wrzawa – wzburzenie.

¹¹ w pogodniejsze wystroić się lice – przybrać weselszy wyraz twarzy.

OPRACOWANIE

ŻYCIORYS ADAMA MICKIEWICZA

Adam Bernard Mickiewicz przyszedł na świat **24 XII 1798** roku, w Zaosiu koło Nowogródka, w rodzinie niezamożnego adwokata Mikołaja Mickiewicza i jego żony, Barbary. W wieku czternastu lat stracił ojca i rodzinie zaczęło się powodzić źle.

Rok śmierci ojca – 1812 – stał się ważny dla przyszłego poety również dlatego, że miał okazję przeżyć wkroczenie wojsk Napoleona na Litwę. Oddziały te towarzyszyły armii napoleońskiej w kampanii rosyjskiej, a ich obecność na ziemi nowogródzkiej przyniosła nadzieję na wyzwolenie spod zaboru rosyjskiego. Tę chwilę dziejową utrwalił później w swoim największym dziele: *Panu Tadeuszu*.

Po ukończeniu powiatowej szkoły dominikańskiej rozpoczął studia na uniwersytecie w Wilnie. Na początku nauki wygrał konkurs o stypendium i miejsce w seminarium nauczycielskim. Dzięki temu zyskał fundusze na kontynuowanie nauki, ale równocześnie zobowiązał się do pracy nauczyciela w wybranej szkole. Szczęśliwe lata studenckie zaowocowały nie tylko gruntownym wykształceniem zapewnionym dzięki wybitnym wykładowcom (m.in. bracia Śniadeccy, Joachim Lelewel), ale i przyjaźnią z niepospolitymi ludźmi, z którymi Mickiewicz utworzył Towarzystwo Filomatów (przyjaciół nauki). W rok po ukończeniu studiów, gdy poeta pracował jako nauczyciel w Kownie, towarzystwo zostało rozwiązane przez władze uczelni w obawie przed prześladowaniami zaborców rosyjskich. W to miejsce młodzi patrioci powołali tajne Towarzystwo Filaretów (przyjaciół cnoty).

W 1820 roku, na wakacjach w Tuchanowiczach, Mickiewicz poznał Marylę Wereszczakównę, córkę zamożnego właściciela ziemskiego, w której się zakochał z wzajemnością. Niestety, różnice majątkowe i społeczne uniemożliwiały młodym ludziom nawet plany związku. Tak więc Maryla (wydana wkrótce za Wawrzyńca Puttkamera) pozostała na zawsze słynną niespełnioną i nieszczęśliwą miłością Adama Mickiewicza.

W czasie pobytu w Kownie, gdzie odpracowywał stypendium jako nauczyciel szkoły powiatowej, poeta stworzył pierwsze ballady, które wraz z wcześniej napisanymi utworami filomackimi znalazły się w tomie *Poezji* wydanym w 1822 roku. Ukazanie się drukiem tych wierszy przyjmuje się za datę początkową epoki literackiej zwanej romantyzmem. Równocześnie poeta pracował nad dramatem *Dziady cz. II i IV*, a także powieścią poetycką *Grażyna*, które to twory zostały opublikowane w 1823 roku.

W tym samym roku władze carskie odkryły patriotyczną działalność młodzieży skupionej m.in. w związku Filaretów. Rozpoczęły się aresztowania podejrzanych

PODZIAŁ BOHATERÓW

Grażyna – bohaterka główna, tytułowa – żona księcia nowogródzkiego, Litawora. Jej imię zostało utworzone przez samego Mickiewicza od litewskiego słowa: *grāžas*, co znaczy „piękny”.

Litawor – bohater pierwszoplanowy – mąż Grażyny, ksiązę zbuntowany przeciw prawowitemu władcy, zamierzający zemścić się za niewdzięczność i chciwość Witolda przy wsparciu Krzyżaków.

Rymwid – bohater drugoplanowy – imię bohatera to również efekt słowotwórczego talentu poety – Rymwid to ten, co „widzi rymy”, ktoś, kto przechowuje pieśni, strażnik tradycji. To doradca i najwierniejszy sługa księcia Litawora, doświadczony w radzie i w boju mędrzec, który odwodzi pana od fatalnego pomysłu sprzymierzenia się z Krzyżakami.

Ditrich von Kniprode – bohater epizodyczny – komtur, który przybył do Litawora na naradę w jesienną noc. Odprawiony z kwitkiem przez posłańca, poczuł się znieważony i poprzysiągł zemstę. On to właśnie zranił śmiertelnie wodza nowogrodzian w bitwie, a wzięty do niewoli przez czarnego rycerza spłonął żywcem na stosie pogrzebowym Grażyny.

CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH BOHATERÓW

Grażyna

Tytułowa bohaterka jest osobą „z wyższych sfer” litewskich, jest córką możnego i bogatego dziedzica Lidy i żoną sławnego księcia Nowogródka, Litawora.

Jej wygląd potęguje wrażenie wyjątkowości postaci: Grażyna jest bardzo piękną, a zarazem postawną kobietą. Jej twarz, naznaczona powagą i dostojeństwem, mimo dojrzałego wieku bohaterki zachowała wdzięk i świeżość oblicza młodej dziewczyny.

Wzrostem i figurą dorównuje mężowi, dzięki jeździe konnej i polowaniom imponuje kondycją fizyczną, jest osobą wyjątkowo silną.

Upodobania i zdolności księżnej również wykraczają poza schemat przewidziany dla kobiecych obyczajów: rozumem i bystrością zasłużyła sobie, by stać się przyjacielem i doradcą swego męża w trudnej sztuce rządzenia. Jej rozrywki to łowy, konne przejażdżki, ćwiczenia w posługiwaniu się bronią myśliwską. Nie bawią jej robotki ręczne i inne kobiece zajęcia. Ubrana w męski strój do złudzenia przypomina sylwetką swojego męża.

Grażyna jest kobietą spokojną i zrównoważoną. Nie kieruje się w działaniu chwilowymi impulsami, raczej rozważą i rozsądkiem. Ma stanowcze poglądy na temat

go opisywania świata (obszerne przypisy ze szczegółowym wyliczaniem inspiracji, dzieł historyków i kronikarzy), zawiera jednak niemal wszystkie cechy utworu romantycznego.

Gatunek literacki: powieść poetycka, inna nazwa: poemat romantyczny.

Cechy utworu:

- narracja w formie poetyckiej: 11-zgłoskowiec ze średniówką po 5. sylabie;
- wplatanie w tok narracji opisów i wyznań lirycznych narratora;
- silna identyfikacja postaw bohaterów z oceną narratora wyrażoną w lirycznym komentarzu;
- celowe zakłócenie kolejności zdarzeń w toku opowiadania, stosowanie inwersji (powrót do wydarzeń z przeszłości);
- umieszczenie akcji w czasach średniowiecza (Mickiewicz skorzystał z inspiracji powieściami gotyckimi i historycznymi twórcy tej odmiany epiki, Waltera Scotta, oraz podobnymi utworami George’a Byrona);
- umieszczenie w fabule zdarzeń znanych z ludowych opowieści;
- uwypuklenie roli uczuć i namiętności w kształtowaniu losów bohaterów;
- wprowadzenie znanego z ballad nastroju tajemniczości i grozy;
- wykorzystanie motywu walki o wolność i niepodległość.

CYTATY, KTÓRE MOGĄ SIĘ PRZYDAĆ

Do charakterystyki Grażyny:

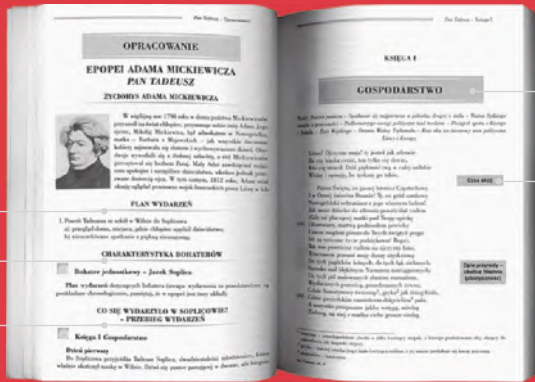
*„Była naonczas Księżęciu zameżną
Córa na Lidzie możnego dziedzica,
Z cór nadniemeńskich pierwsza krasawica,
Zwana Grażyną, czyli piękną księżną;
A chociaż wiekiem od młodej jutrzenki
Pod lat niewieścich schodziła południe,
Oboje: dziewczki i matrony wdzięki
Na jednym licu zespoliła cudnie.
Powagą zdziwi, a świeżością zęca...”* (str. 17–18)

*„Ostoda smutku, spółniczka wesela,
Nie tylko tożę i serce podziela,
Lecz myśli jego i władzę nad ludem.”* (str. 18)

*„Niewiasta, choć ją męska zbroja kryje,
Niewiasta z wdzięków a bohater z ducha...”* (str. 33)

SPIS TREŚCI

<i>Grażyna</i>	5
Przypisy historyczne	37
Opracowanie	
Życiorys Adama Mickiewicza	46
Kalendarium życia i twórczości	48
Czas akcji <i>Grażyny</i>	49
Miejsce akcji	50
Treść, plan wydarzeń	51
Główne wątki utworu	51
Podział bohaterów	53
Charakterystyka głównych bohaterów	53
Związek fabuły <i>Grażyny</i> z prawdą historyczną	55
Patriotyzm jako element wzorca rycerskiego	57
Sposób przedstawienia Krzyżaków	59
Gatunek literacki	59
Cytaty, które mogą się przydać	60
Indeks komentarzy do tekstu	61

STRESZCZENIE

WAŻNY CYTAT

OPRACOWANIE

CHARAKTERYSTYKA

PROBLEMATYKA

Lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce.

GREG
WYDAWNICTWO

31-979 Kraków
ul. Kłasztorna 2B

księgarnia internetowa
www.greg.pl

tel. 12 644 98 90
(w godz. 8.00 - 17.00)

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.